

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

Habilitační práce

Oponent

**Pracoviště opONENTA,
institute**

Mgr. Radka Nokkala Miltová

Ve společenství bohů a hrdinů. Mýty antického světa v české a moravské nástěnné malbě šlechtických venkovských sídel v letech 1650-1690

doc. Mgr. Katarína Kolbiarz Chmelinová, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislavě, Filozofická fakulta, Katedra dějin výtvarného umění

Oponentský posudok habilitačnej práce

NOKKALA MILTOVÁ, Radka. *Ve společenství bohů a hrdinů : Mýty antického světa v české a moravské nástěnné malbě šlechtických venkovských sídel v letech 1650–1690*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 427 s. ISBN 978-80-7422-510-9.

Vzhľadom na mne blízke barokové bádateľské zameranie Radky Nokkla Miltovej sledujem jej prácu už od jej (našich) doktorandských čias. Nesporná kvalita jej bádania ma už pred rokmi viedla k prosbe, aby nimi obohatila aj výučbu na Univerzite Komenského v Bratislave. Mimo jej pedagogického pôsobenia v Brne tu tak napokon úspešne zrealizovala samostatný kurz o Ovidiových metamorfózach vo výtvarnom umení, dopĺňajúci mnou vedený povinný kurz z antickej ikonografie. Rozvinula v ňom poznatky z dizertačnej práce, ktorú publikovala pod názvom *Mezi zalíbením a zavržením. Recepce Ovidiových Metamorfóz v barokním umění v Čechách a na Moravě*. (Brno 2009). Podoby a dôvody aplikácie antických mýtov v umení baroka predstavujú dnes už pár dekád jadro sústredeného bádateľského záujmu Nokkala Miltovej. V sledovaní ich najrôznejších aspektov v stredoeurópskom zvlášť kultúrnohistorickom kontexte s dôrazom na problematiku umeleckého mecenátu sa stala uznávanou autoritou a bezpochyby patrí k výrazným postavám strednej generácie historikov umenia v Čechách a na Morave. Výsledkom jej odborného úsilia v tomto smere je napokon aj predložená habilitačná práca, ktorá ako recenzovaná monografia vyšla tlačou už v roku 2016.

Publikácia *Ve společenství bohů a hrdinů* približuje na reprezentatívnej vzorke pätnástich maliarskych dekorácií zámockých interiérov Čiech a Moravy reprezentačné stratégie objednávateľov a možnosti interpretácie mytologickej maľby (konkrétne diela z lokalít Nové Město nad Metují, Štěkeň, Náměšř nad Oslavou, Kroměříž, Roudnice nad Labem, Milešov, Lnáře, Libochovice, Děčín, Nový Falkenburk, Plumlov, Holešov, Radíč, Nový Hrad u Jimlína a Doudleby nad Orlicí). Základnými vymedzujúcimi kritériami autorky boli pri výbere materiálu popri zmienenej geografii, čas zodpovedajúci rozpätím rokov 1650-1690 v sledovanom teréne štýlovej fáze raného baroka a funkcia výzdoby vidieckeho šľachtického sídla. Je namieste zdôrazniť, že ňou sledovaný časový i tematický záber sa v českých dejinách umenia minimálne v poslednom polstoročí netešil výraznejšiemu záujmu a práve práce Nokkaly Miltovej, vrátane tej predloženej, citeľne pomáhajú vo vyplňaní tohto vákuu. Okrem iného v nej dokazuje, že aj napriek prevažujúcej kvalitatívnej priemernosti maliarskeho prevedenia skúmaných realizácií sú tieto vhodným nástrojom na odhaľovanie bohatosti dobového ideového sveta a teda, že disponujú potenciálom, ktorý by dejiny umenia rozhodne nemali prehliadať.

Text knihy autorka rozdelila do dvoch prehľadne štruktúrovaných častí, pričom jadro tvorí obsiahlejšia prvá časť predstavujúca materiálové zázemie tej druhej. Po načrtnutí rozsahu a významu dobových mýtografických konceptov s odkazom na kľúčové postavenie Panofského a Sezneca v ich interpretácií nevyhnutných pre spracovávanú problematiku zvolila Nokkala Miltová päťdielne autorsko-ikonografické členene prvej časti odkazujúce na hlavné ňou sledované línie výskumu uvedených realizácií. Skúmaný materiál freskových výzdob majúcich do roku 1690 charakter sérií menších navzájom však obsahovo prepojených zobrazení tvoriacich jeden celok nie je z hľadiska ich pôvodného programu jednoduché uchopiť. Konštruované boli totiž so znalosťami mýtografických a encyklopedických publikácií, rozrastajúcej sa produkcie komentovaných edícií antických textov, renesančných realizácií a zároveň s prihliadaním na konkrétne politické a panegyrické stratégie oslavovaných osôb. Ťažko pri nich hľadať jeden zdrojový text či predlohu, s ktorými zväčša pracujú voľne. V dôsledku toho enormne narastá mnohvrstevné pole interpretačných možností takéhoto

materiálu ústiace do malého záujmu bádateľov oň. Evidentným znakom erudície autorky je obdivuhodná ľahkosť s akou týmto spleťtým materiálom sprevádza čitateľa. Dosahuje to vďaka opakujúcej sa, prehľadnej a dôkladne premyslenej štruktúre (od predstavenia autora a objednávateľa s históriou objektu a realizácie, cez identifikácie jednotlivých námetov a ich vzorov a vzťahu ku stratégiám objednávateľa i funkcii priestoru po náčrt ideového konceptu celku a vybrané analógie), ako aj vďaka vzácnej rétorickej jasnosti bez zbytočnej deskriptívnosti. Túto materiálovú časť charakterizuje komplexnosť prístupu, akcentujúca na rozdiel od starších bádání vždy celkové koncepty skúmaných výzdob a zároveň ich väzbu k architektúre a funkciám jej jednotlivých častí. Viaz sa to s autorkinou cieľenou reflexiou dobových teórií a princípov *decora*, ktoré boli v tomto prostredí v nástenných maľbách dovtedy prehliadané. Napokon príznačný pre túto časť publikácie je aj celý rad nových zistení autorky i doplnení či korekcií starších poznatkov. Nazerajúc predloženú prácu z druhej strany rieky Moravy ma prirodzene najviac oslovila časť venovaná realizáciám C. Tencallu pôsobiaceho aj na území dnešného Slovenska. O to viac, že časť autorkiných predchádzajúcich bádání (o. i. spoluautorka korpusu M. Madl ed.: Tencalla barokní nástenná malba v českých zemích. I. díl Statě o životě a díle ticinských freskařů, o objednatelích a o umělcích z jejich okruhu; II: barokní nástenná malba v českých zemích. II. díl, Katalog nástenných maleb Carpofova a Giacoma Tencally na Moravě a v Čechách. Praha 2012 a 2013) bola už v našom prostredí využitá (napr. Medvecký, J.: C. Tencalla. Bratislava 2015) a ich rozvinutie v posudzovanej práci iste prispeje k ďalšiemu obohateniu aj našich bádání.

Druhá rozsahom menšia časť textu publikácie s názvom *Mytologické výzdoby v európském kontextu* má interpretačný charakter hodnotiaci predchádzajúce zistenia. V istom zmysle je obsažným záverom knihy (čo len potvrdzuje prekvapivo formálna podoba kratučkého textu jej skutočného Záveru, s. 311). Nokkala Miltová v tejto časti postupne sumarizuje a kontextualizuje štyri samostatne sledované línie: formálne inšpirácie a vzorové rezidencie; reprezentačné stratégie šľachty; možnosti interpretácie mytologickej maľby skúmaného typu vo vzťahu k trojakému výkladu antických mýtov v dielach mýtografov a napokon vzťah nástenných malieb k priestorovému členeniu rezidencií. Najmä v dvoch posledných zmienených okruhoch problémov sa autorka vydala na nielen v Čechách (ale i za jeho zvlášť severo-východnými hranicami) neprebádaný terén. Aj preto im venuje väčšiu pozornosť členiac text do viacerých podkapitol. Ich štruktúra pôsobí v porovnaní s materiálovým jadrom na pár miestach trochu neistejšie. Sčasti otázna sa tu napríklad javí akcentácia gendrového aspektu samostatnou podkapitolou, zvlášť keď autorka v nej dokazuje značné limity a problematické výsledky takéhoto hodnotenia skúmaného problému. Obmedzuje ho v súlade s témou príslušnej kapitoly na vzťah nástenných malieb a architektúry. K gendrovým aspektom tematiky samotnej a možných objednávateľských stratégií, o ktoré by mohla byť táto línia rozšírená s potrebnou oporou v gendrových teóriách možno s väčším úspechom, odkazuje len málo. Okrem toho sa v druhej časti knihy akoby vytratila štuka tvoriaca nielen podľa predchádzajúcich textov integrálnu súčasť maliarskych výzdob (napr. Kroměříž, Lnáře, či celá podkapitola v Radičském zámku) a interpretácia sa ohraničuje na nástennú maľbu a architektúru. Nič to však nemení na tom, že ide o najzaujímavejšiu a pre ďalšie bádania mimoriadne podnetnú časť práce. Potvrdzujú to aj otázky, ktoré vyvoláva ako napríklad: Čo vieme o francúzskej teórii „*decora*“ a jej vplyve, zvlášť vo vzťahu k autorkou preukázanému, dlho opomínanému francúzskemu vplyvu v tomto výtvarnom prejave? Ak hovoríme o objednávateľoch a autoroch, tak kto boli a aké sú naše znalosti o tvorcov ideových programov týchto realizácií? Vzhľadom na zásadnú rolu v interpretačnej optike materiálu podnecujú väčšiu zvedavosť aj spomínané práce mýtografov v relevantných dobových knižniciach a ich aplikácie. A ako mimo vzťahov k Viedni vyznieva stredoeurópsky kontext skúmaného materiálu? Tieto a ďalšie podobné otázky však vnímam ako pozitívny dôsledok autorkou cieľene otvorenej diskusie na predstavenú tému. Nokkala Miltová od počiatku s plným vedomím neuchopiteľnosti celého rozsahu

problematiky cielene vyberala len isté možnosti aktuálnych interpretácií zodpovedajúce kľúčovým aspektom dostatočne širokej referenčnej vzorky diel z Čiech a Moravy.

Napriek vyššie zmienenému „obmedzeniu“ ponúka práca Nokkala Miltovej v českom prostredí bezprecedentnú komplexnosť pohľadu na tému. Koncentruje sa na ikonograficko-ikonologický výklad skúmaného materiálu s akcentom na kultúrnohistorický kontext realizácii v aktuálnych metodologických rámcoch. Ciele, ktoré si autorka vo svojej ambicióznejšej práci stanovila (s. 14-15) sa jej bezpochyby podarilo splniť. Zároveň je jej práca rétoricky prístupná aj mimo hlavnej cieľovej skupiny historikov umenia. Charakterizuje ju jadrné vyjadrovanie s presvedčivými argumentáciami, ku ktorým prispieva premyslene usporiadaná a kvalitná obrazová dokumentácia. Jej význam prekračuje terén Českej republiky, napr. pre slovenské prostredie, kde obdobné spracovanie antických námetov raného novoveku absentuje ju možno vnímať ako referenčnú a pre oblasti ako Rakúsko či Sliezske je bezpochyby vhodným komparačným materiálom. Od vydania predloženej práce rozvinula niektoré tu absentujúce poznatky aj v ďalších publikáciách, okrem iného aj ako spoluautorka impozantnej dvojdielne publikácie o Karlovi z Lichtensteinu Castelcornu pracujúcej najmä s metodológiou *entangled history* a miest pamätí (Jakubec, Ondřej ed.: Karel z Lichtensteinu-Castelcornu. I. svazek Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624-1695). Švácha, Rostislav – Potůčková, Martina – Kroupa Jiří (eds.): Olomoucký biskup a kníže střední Evropy. II. svazek Karel z Lichtensteinu- Castelcornu (1624-1695). Místa biskupovy paměti. Oba diely Olomouc: Muzeum umění Olomouc - Univerzita Palackého v Olomouci - Masarykova univerzita, 2019.)

Na základe vyššie uvedeného konštatujem, že posudzovaná práca Radky Nokkala Miltovej spĺňa kritériá kvalifikačnej práce tohto typu. Venuje sa vysoko aktuálnej téme vhodne zvoleným prístupom i metodológiou. Nielenže citeľne dopĺňa a koriguje predchádzajúci stav poznania problematiky, ale prináša početné nové zistenia a najmä ukazuje možnosti aktuálnych interpretačných prístupov. Navyše sú výsledky jej práce preukázateľne uplatniteľné a využiteľné doma i v zahraničí. Považujem ju preto za kvalitný základ habilitačného konania a odporúčam jej prijatie, ako aj udelenie vedecko-pedagogického titulu docent jej autorke.

V Modre, 11.08.2021

Katarína Kolbiarz Chmelinová